

L'IMPACTE ECONÒMIC D'UNA REDUCCIÓ DELS FLUXOS COMERCIALS ENTRE CATALUNYA I LA RESTA DE L'ESTAT *

Xavier Cuadras Morató
Universitat Pompeu Fabra

Modest Guinjoan
Economista, soci-director de Barcelona Economia, SL

La història ens demostra que, en matèria de països, l'estatu quo no és un ens immutable. Ni les fronteres ni els seus efectes són sagrats. Se n'han creat continuadament al llarg dels darrers 70 anys. Al mateix temps, però, han perdut part de la seva rellevància, en un món més interconnectat i globalitzat que mai. La referència clàssica en aquest camp és Alesina i Spolaore (2003), que explica les raons del creixement del nombre d'Estats independents al món. Segons aquests autors, tres són les forces responsables d'aquest fenomen:

a) El procés de globalització econòmica i la creixent obertura comercial dels països.

b) La disminució dels conflictes bèl·lics com a forma de resolució de les disputes en l'àmbit internacional.

c) La generalització dels sistemes democràtics com a forma d'organització política.

Al marge d'aquestes consideracions que expliquen per què cada cop hi ha al món més Estats independents, cada cop més petits, molts autors també han entrat en anàlisis de tipus més valoratiu, amb l'objectiu de determinar si la mida dels països és un factor rellevant a l'hora d'explicar el seu benestar econòmic.

Des del punt de vista de la teoria econòmica, els resultats són ambigus, ja que hi ha arguments contraposats sobre el signe esperat que la dimensió dels països pot tenir sobre el seu benestar (vegeu, per exemple, Alesina i Spolaore, 2003). Els estudis empírics són menys ambigus, en el sentit que pràcticament en la seva totalitat descarten que hi hagi una relació positiva entre la mida d'un país i el seu èxit econòmic (per a una anàlisi més detallada, vegeu Rose, 2006).

Aquest darrer resultat no és gens incompatible amb l'evidència que tenim sobre el comportament dels països provinent

* Aquest article és una versió reduïda del document del mateix títol presentat al Col·legi d'Economistes de Catalunya el 30 de juny de 2015 i disponible a www.barcelonaeconomia.com/boicot.pdf.

d'alguns rànquings internacionals sobre, entre d'altres, la felicitat, la competitivitat o el desenvolupament humà i que de manera sistemàtica inclouen entre les primeres posicions països petits d'Europa.^{1 2}

Catalunya es troba des de fa uns anys immersa en un procés polític de transformació del país que pot donar lloc a canvis transcendents, també des del punt de vista de l'economia. I tot i que el debat sobre la independència de Catalunya ha de ser abordat des d'una perspectiva eminentment política, també és del tot cert que la discussió conté elements econòmics de gran importància que és convenient analitzar de manera rigorosa. Un dels aspectes sobre el qual s'ha discutit de manera més detallada és la qüestió de les relacions comercials entre l'economia catalana i espanyola. En aquest context ens preguntem, quines conseqüències podria tenir malmetre aquesta relació comercial per a l'economia catalana?

La qüestió ha estat abordada en diversos treballs que revisem amb cert detall, entre els quals es poden destacar Guinjoan i Cuadras Morató (2011), Cuadras Morató i Guinjoan (2012), Antràs i Ventura (2012) i Comerford i Rodríguez-Mora (2014). Els tres primers utilitzen dades provinents de la Taula Input-Output de Catalunya de 2005. En aquest sentit, l'aparició recent de la Taula Input-Output de Catalunya per a l'any 2011, elaborada, com l'anterior, per l'Idescat, fa oportuna una revisió dels seus principals resultats per adaptar-los a les noves disponibilitats estadístiques.

1. Quatre trets rellevants de l'economia catalana

Per tal d'emmarcar el nostre exercici ens ha semblat rellevant assenyalar, encara que sigui amb una visió a vol d'ocell, quatre característiques de l'economia catalana com són el seu nivell de desenvolupament comparat amb altres països, el grau

1 Exemples recents destacables d'aquest tipus de rànquings són el World Happiness Report 2015, publicat per la Sustainable Solutions Development Network (SSDN) (<http://worldhappiness-report/>), el Global Competitiveness Index 2015-16, desenvolupat pel World Economic Forum (<http://www.weforum.org/>) i el Human Development Index 2014, dissenyat per les Nacions Unides (<http://hdr.undp.org/en>).

2 Hi ha un grup d'economies europees petites format per vuit països (Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, Noruega, els Països Baixos, Suècia i Suïssa) que sistemàticament ocupen llocs capdavanters en les classificacions citades a la nota 2. Vegeu Guinjoan, Cuadras-Morató i Puig (2013) per a un examen més detallat de les característiques de les economies d'aquests països en relació amb la situació actual de l'economia catalana.

d'obertura exterior, el saldo de la balança de béns i serveis i la dependència comercial respecte del mercat espanyol.

1.1. Un país desenvolupat

Catalunya és un territori que, amb una superfície de 32.000 quilòmetres quadrats s'enquadraria en el grup de països petits d'Europa, on trobaríem Bèlgica, Dinamarca o Suïssa. Pel volum absolut del seu PIB, de 209.000 milions d'euros el 2014, s'enquadraria en un grup format per Irlanda, Finlàndia i Dinamarca. Pel que fa a la població, Catalunya se situaria entre el bloc dels països propers als 5 milions d'habitants (Dinamarca, Finlàndia, Irlanda i Noruega) i els que en tenen al voltant de 10 (Bèlgica i Suècia). Amb els seus 7,5 milions d'habitants Catalunya té una població propera a Àustria i Suïssa.

Un dels indicadors més clars del nivell de desenvolupament és el PIB per habitant. Amb 29.630 euros, el PIB per capita català

Quadre 1
PIB per capita i índex de competitivitat de Catalunya i d'alguns països europeus

Països	PIB per capita en PPC (euros)	PPC UE-28 =100	Lloc rànquing competitivitat
Economies petites de la UE			
Àustria	34.152	128	22
Bèlgica	31.451	118	28
Dinamarca	33.132	124	9
Finlàndia	30.173	113	18
Irlanda	34.545	129	15
Països Baixos	34.909	130	14
Suècia	33.869	127	5
Altres economies europees petites			
Noruega	49.843	186	10
Suïssa (2013)	43.264	162	2
Catalunya	29.630	111	38
Economies grans de la UE			
Alemanya	33.189	124	6
Espanya	24.930	93	40
França	28.505	106	27
Itàlia	26.728	100	47
Regne Unit	28.977	108	16
UE-28	26.766	100	-

Font: Eurostat, Idescat i IMD, *Catalonia in World Competitiveness 2014*

en PPC (2013) és un 10,7% inferior a la mitjana de set països petits de la UE capdavaners en desenvolupament econòmic i social (Quadre 1).³ Individualment, el PIB per capita català és d'un nivell semblant al que té Finlàndia, i proper al de Bèlgica.

Malgrat el notable grau de desenvolupament, els registres de competitivitat de l'economia catalana són més aviat pobres. A començament de l'any 2015, l'IMD World Competitiveness Center va avaluar la posició de Catalunya a través del seu índex de competitivitat i la va situar en el lloc trenta-vuitè a escala mundial, per sota de tots els països petits indicats més amunt i només lleugerament per sobre d'Espanya, que ocupa el lloc quarantè, i d'Itàlia, que ocupa el quaranta-setè.

1.2. Una economia oberta

Una de les mesures més utilitzades per calibrar el grau d'obertura d'una economia és la ràtio (Exportacions+Importacions)/PIB. En el cas de Catalunya, si als fluxos comercials amb els països estrangers hi afegim els fluxos amb la resta d'Espanya, podem disposar d'una mesura del seu grau d'obertura. És obvi que els fluxos amb la resta de l'Estat no poden tenir la mateixa lectura que els fluxos amb països amb els quals hi ha –o hi ha hagut

³ Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, Irlanda, els Països Baixos i Suècia.

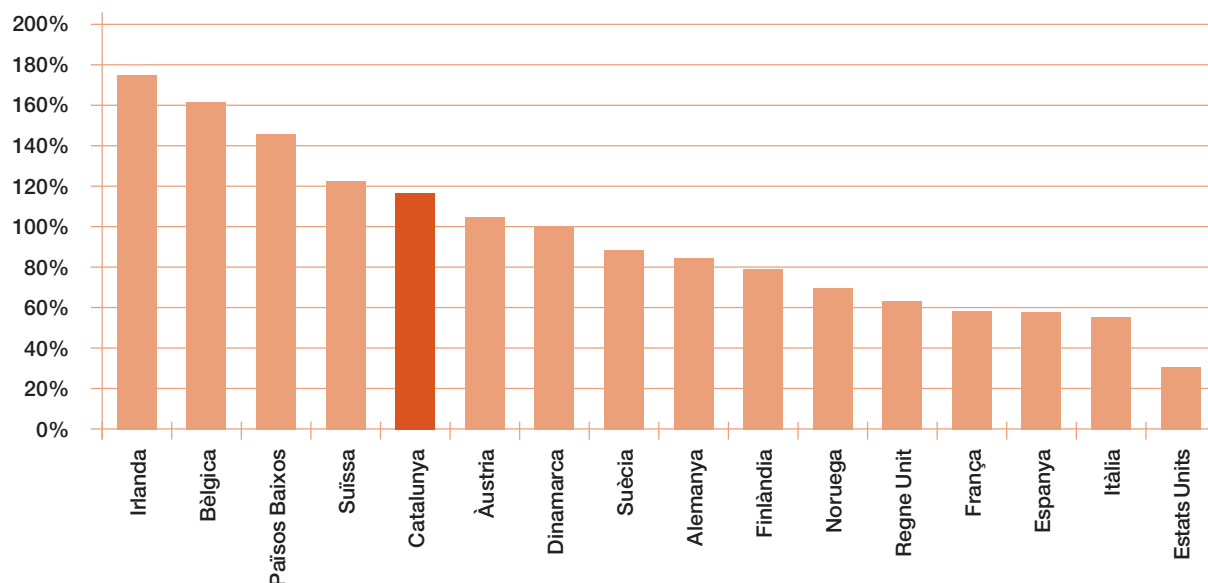
Catalunya es troba des de fa uns anys immersa en un procés polític de transformació que pot donar lloc a canvis transcendentals també des del punt de vista de l'economia

fins fa quatre dies– alguna mena de barrera comercial –de tipus administratiu, tècnic, cultural, etcètera–. No obstant això, en un context de creixent integració econòmica, no ja només amb els veïns europeus –de fet, Europa avui dia és el nostre mercat interior–, sinó a escala mundial, i en sintonia amb els nostres objectius en aquest treball, té tot el sentit considerar tots els fluxos exteriors inclosos els que es tenen amb la resta d'Espanya.

Els càlculs més precisos de la taxa d'obertura de l'economia catalana es poden obtenir a partir de les dades procedents de les taules input-output. Amb les dades corresponents al 2011, recentment publicades per l'Idescat, es posa en relleu que l'economia catalana és relativament oberta, tal com es pot observar al gràfic 1. En efecte, amb una taxa del 116,9%, se situa per sota d'Irlanda, Bèlgica, els Països Baixos i Suïssa, però per sobre d'Àustria, Dinamarca, Suècia i d'altres economies petites europees avançades.

Gràfic 1

Taxa d'obertura econòmica de diferents països, 2011 (Exportacions+Importacions)/PIB, (en percentatge)

Amb relació a les cinc grans economies europees, l'any 2011 Catalunya registra, com és habitual entre les economies "petites", una obertura molt més gran (vegeu el mateix gràfic 1).

1.3. Superàvit de la balança de béns i serveis

D'acord amb les dades procedents de les diferents taules input-output existents per als darrers anys, Catalunya registra un superàvit comercial exterior de manera sostinguda. Els fluxos comercials de Catalunya amb la Resta del món en béns i serveis, expressats en percentatges del PIB, han registrat els valors que es recullen al quadre 2, en el qual es distingeixen els corresponents a la Resta del món i Espanya.

Comencem per la Resta del món. La balança de béns és sempre deficitària –en percentatges que van del 5 a l'11% del PIB, segons els anys–; la de serveis, en canvi, presenta sempre superàvit, amb percentatges del 6-7% del PIB en els anys del segle actual.

La balança conjunta de béns i serveis amb la Resta del món el 2011 ha passat a tenir superàvit –2,4% del PIB–, bàsicament a causa dels efectes de la crisi econòmica i la caiguda de les importacions.

Un aspecte destacable de l'evolució del comerç català amb l'exterior els darrers anys ha estat la disminució de la seva gran dependència històrica respecte del mercat espanyol

Pel que fa al comerç de béns i serveis amb Espanya, destaquem tres punts que considerem rellevants (quadre 2):

- 1) L'alt nivell del comerç de béns al començament del període considerat –la suma d'exportacions i importacions representava el 58,9% del PIB català el 1987– i la seva progressiva caiguda, fins situar-se en el 33,4% del PIB el 2011.
- 2) La creixent importància del comerç de serveis, que significaven l'11,9% del PIB el 1987, i es troben en el 19,6% el 2011.
- 3) Un saldo estructuralment favorable a Catalunya tant en béns com en serveis, tot i que es tracta d'un saldo decreixent (6,5% del PIB el 2011). Això es justifica per una pèrdua de pes de les exportacions més gran que la pèrdua de pes de les importacions procedents de la Resta de l'Estat.

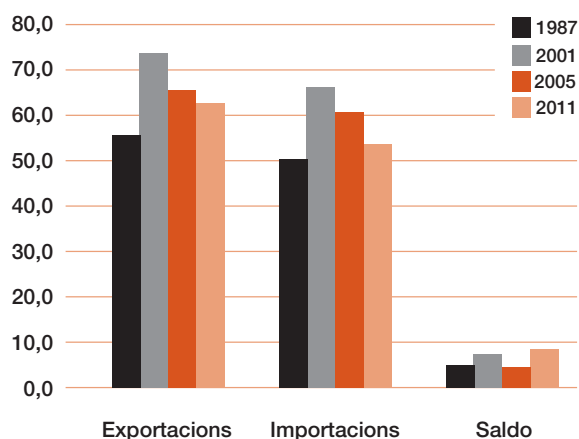
Quadre 2

Relacions comercials de Catalunya (1987, 2001, 2005 i 2011) (en percentatge del PIB)

Àrea de comerç	Béns			Serveis			Total		
	Export	Import	Saldo	Export	Import	Saldo	Export	Import	Saldo
Resta del món									
1987	12,7	21,2	-8,5	1,2	0,6	0,6	13,9	21,8	-7,9
2001	23,5	32,5	-9,0	11,1	5,0	6,1	34,6	37,5	-3,0
2005	19,7	31,3	-11,6	10,7	4,8	5,9	30,4	36,1	-5,7
2011	20,4	25,5	-5,1	12,8	5,3	7,5	33,2	30,8	2,4
Espanya									
1987	35,6	23,3	12,3	6,4	5,5	0,9	42,0	28,8	13,2
2001	29,0	22,2	6,8	10,5	6,8	3,7	39,5	29,0	10,5
2005	24,9	18,2	6,7	10,6	6,9	3,7	35,5	25,1	10,4
2011	18,2	15,2	3,0	11,5	8,1	3,4	29,7	23,3	6,5
Total									
1987	48,3	44,5	3,8	7,6	6,1	1,5	55,9	50,6	5,3
2001	52,5	54,7	-2,2	21,6	11,8	9,8	74,1	66,6	7,5
2005	44,6	49,5	-4,9	21,3	11,7	9,6	65,9	61,2	4,7
2011	38,6	40,7	-2,1	24,3	13,3	10,9	62,9	54,0	8,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les taules input-output de Catalunya del 1987, Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona 1992, 2001, 2005 i 2011 (www.idescat.cat/cat/economia/mioc)

Gràfic 2
Comerç exterior total de béns i serveis,
en percentatge del PIB

Font: Elaboració pròpia a partir de les taules input-output (vegeu la font del quadre 2)

En el conjunt de les dues zones considerades, l'economia catalana ha vingut registrant un superàvit de la balança de béns i serveis de manera recurrent, tal com es pot observar al gràfic 2.

L'Idescat també publica el saldo de la balança de béns i serveis de l'economia catalana, amb la distinció de les àrees de mercat Resta de món i Espanya, amb l'avantatge respecte de les taules input-output que aquesta informació es publica anualment.

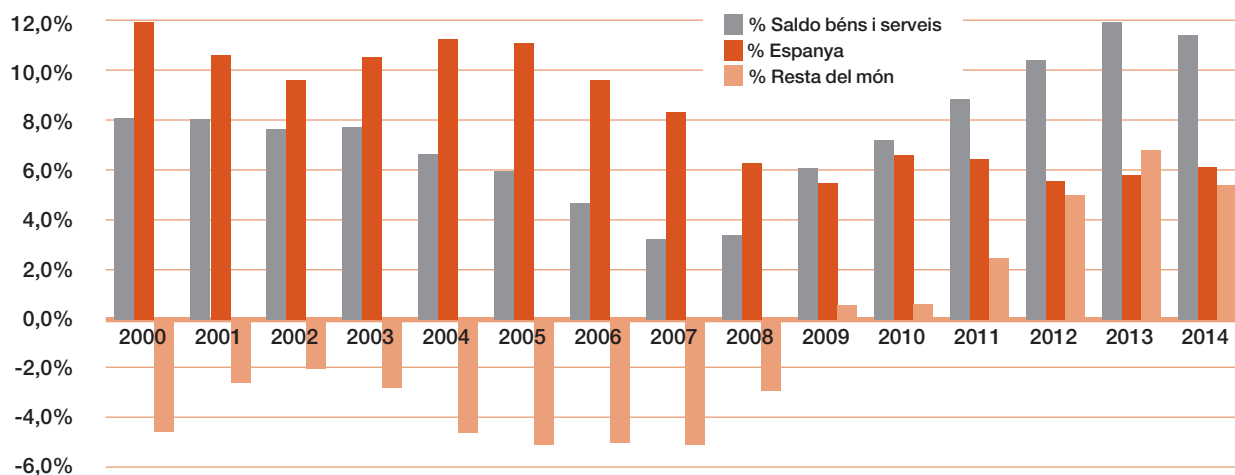
Expressats en percentatges del PIB, els saldos de la balança comercial de béns i serveis de l'economia catalana, distingint les dues àrees de mercat que estem considerant, mostren un comportament com el que reflecteix el gràfic 3.

Els fluxos d'exportacions i importacions de béns i serveis són només una part dels fluxos econòmics entre Catalunya i Espanya. Per tenir-ne una visió completa caldria disposar de les altres partides que configuren la balança per compte corrent catalana, que ara mateix no existeix.

1.4. Dependència del mercat espanyol

Un aspecte destacable de l'evolució del comerç català amb l'exterior els darrers anys ha estat la disminució de la seva gran dependència històrica respecte del mercat espanyol. Això es pot veure de manera clara quan s'observa la distribució de les exportacions catalanes de béns entre Espanya i la Resta del món. L'any 2000 el mercat espanyol absorbia el 57% de les vendes catalanes a l'exterior, davant del 43% que representaven la resta de mercats del món. El 2014 s'han més que revertit els pesos relatius d'aquests mercats, amb només un 41% destinat al mercat espanyol. Aquest canvi tan substancial s'ha produït de manera gradual i sostinguda (vegeu el gràfic 4), sens dubte sota la influència, d'una banda, de la globalització creixent i els esforços d'internacionalització de les empreses catalanes, i de l'altra, per la incidència de la crisi sobre l'economia espanyola, que explicaria l'acceleració en la substitució de mercats que sembla observar-se entre el 2008 i el 2011.

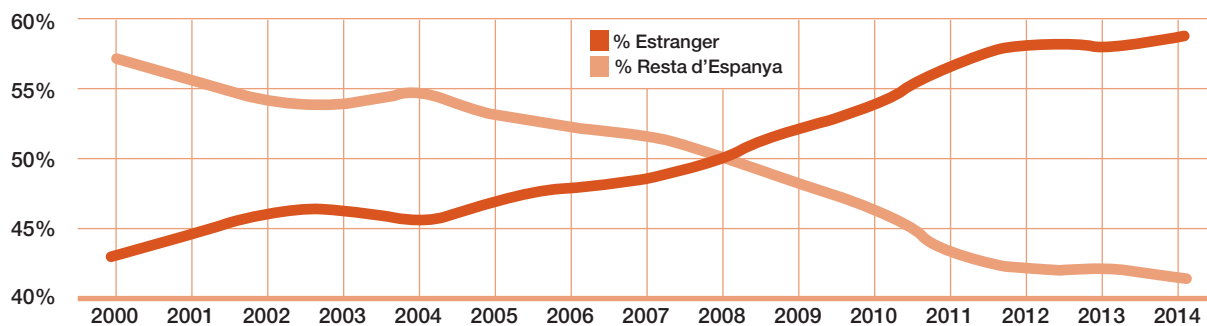
Gràfic 3
Saldos anuals del comerç exterior de béns i serveis (en percentatge del PIB de cada any)

Font: Idescat

Gràfic 4

Distribució de les exportacions catalanes de béns per grans àrees de mercat (en percentatge del total)

Font: C-Intereg

L'evolució comercial catalana respecte del mercat espanyol resulta força diferent de l'experimentada per una economia com l'escocesa, que el 2014 va celebrar un referèndum sobre la independència, amb resultat favorable a mantenir-se al Regne Unit. Les dades posen en relleu que entre el 2002 i el 2013 les exportacions escoceses de béns a la resta del Regne Unit van créixer un 74%, mentre que les exportacions catalanes a la resta d'Espanya pràcticament no van variar. En canvi, les exportacions catalanes a la Resta del món van créixer un 58% en el mateix període, enfront del 21% a Escòcia. Com a resultat d'aquesta evolució, la dependència escocesa respecte de la resta del mercat britànic es va accentuar, just al contrari del que va passar a Catalunya respecte d'Espanya.⁴

El contingut de valor afegit brut (VAB) de les exportacions catalanes és probablement el millor indicador per conèixer la incidència real sobre l'activitat econòmica de l'exportació. Per calcular-lo només cal restar de les vendes a l'exterior el valor de les importacions que han estat necessàries per produir els productes exportats. Això és possible fer-ho a partir de les taules input-output.

Al quadre 3 es recull on va a parar el VAB generat per l'economia catalana distingint entre els mercats interior, espanyol i de la Resta del món, per als anys en què es disposa de taules input-output, és a dir, 1987, 2001, 2005 i 2011.

4 Es podria conjeturar sobre si aquesta decreixent importància del mercat espanyol per a les empreses catalanes, juntament amb les qüestions de caràcter fiscal, podrien estar en la base d'una acceptació més gran per part dels agents econòmics i socials de les tesis secessionistes a Catalunya, en clar contrast amb el que passa a Escòcia (MacKay i Stoyanova, 2014).

La primera destinació del VAB generat a Catalunya és el mateix mercat català, que absorbeix de manera força constant en el temps al voltant del 60% del total. El mercat de la Resta del món és actualment la segona destinació (20% del VAB), per sobre del que correspon al mercat espanyol.

Tan rellevant com les magnituds d'exportació als mercats indicats és la dinàmica que han seguit aquests mercats. En 24 anys (des del 1987) el mercat espanyol ha passat de constituir la destinació del 30,3% del VAB català a absorbir-ne el 19,1%, mentre que la Resta del món doblava el seu pes relatiu. En altres paraules, el VAB català destinat a mercats exteriors (un 40% del VAB total) depenia en un 75,8% del mercat espanyol el 1987 i, el 2011, en depèn en un 48,8% (quadre 3).

2. Independència i comerç amb Espanya

L'alteració de les relacions comercials entre Catalunya i Espanya és vista, per alguns, com una de les principals amenaces per

Quadre 3

Destinació del valor afegit generat a Catalunya (en percentatge del total)

Anys	Mercat català	Mercat espanyol*	Resta del món*
1987	60,0	30,3 (75,8)	9,7 (24,2)
2001	58,8	24,1 (58,5)	17,1 (41,5)
2005	59,4	22,5 (55,4)	18,1 (44,6)
2011	60,9	19,1 (48,8)	20,0 (51,2)

*Les dades entre parèntesis corresponen al percentatge del valor afegit exportat que es destina a cadascun dels dos mercats exteriors considerats.

Font: Elaboració pròpia a partir de les taules input-output de Catalunya 2005 i 2011 (www.idescat.cat/cat/economia/mioc) i Oliver i Alonso (2007)

L'alteració de les relacions comercials entre Catalunya i Espanya és vista, per alguns, com una de les principals amenaces per a l'economia catalana en cas d'una hipotètica secessió

a l'economia catalana en cas d'una hipotètica secessió. Ja s'ha comprovat a la secció anterior que el mercat espanyol continua sent, de lluny, el més important per als exportadors catalans malgrat la clara tendència a perdre pes. A l'hora de jutjar el possible efecte de la independència sobre les relacions comercials hi ha dos elements que s'han de tenir en compte: l'anomenat "efecte frontera" i la possibilitat que determinats sectors de la societat espanyola orquestrin boicots.

2.1. Els efectes comercials de les fronteres

Els economistes parlen de l'efecte frontera per referir-se a l'evidència empírica que indica que les fronteres polítiques representen barreres importants per al comerç. Així, malgrat tota la retòrica sobre la globalització econòmica, les fronteres tenen encara una gran importància comercial, fins i tot en casos de països que imposen molt poques restriccions als seus intercanvis mutus. Aquest fenomen va ser descrit per primer cop a McCallum (1995) per al cas del comerç entre les províncies canadenques i els estats nord-americans. Aquest i altres estudis demostren l'existència d'efectes frontera de dimensió considerable. Per exemple, a l'estudi original de McCallum s'estimava que el comerç entre les províncies canadenques era 22 vegades més intens que el que es duia a terme entre les províncies canadenques i els estats nord-americans, fins i tot quan es tenia en compte la influència de la distància geogràfica i la dimensió econòmica dels territoris afectats. Xifres d'aquesta magnitud es consideren paradoxals des del punt de vista de la teoria econòmica i han generat una línia de recerca molt activa en el camp de l'economia internacional, amb l'objectiu de mesurar l'efecte frontera i explicar per què es dona.

En principi hi ha diverses possibles causes òbvies per a l'efecte frontera com ara, per exemple, l'existència d'aranzels i d'altres restriccions administratives al comerç, diferents monedes o diferents règims de regulació a cada país. Tot això pot fer que els productes es puguin comercialitzar més fàcilment al mercat interior que a l'internacional, juntament amb les diferències de llengua, preferències dels consumidors

i característiques culturals, que també sovint s'han considerat possibles causes de l'efecte frontera.

No obstant això, el que fa aquest fenomen realment paradoxal és la seva persistència en països que pràcticament han suprimit els aranzels i les restriccions no aranzelàries entre ells i que, a més, comparteixen el mateix idioma i molts referents culturals (tal com passa amb els Estats Units i el Canadà). Un altre bon exemple seria el cas dels països de la zona euro on, a més, es comparteix moneda. La raó per la qual aquest fenomen és paradoxal és que és difícil d'explicar en el marc dels models canònics de la teoria econòmica. Fins i tot diversos investigadors han detectat l'existència d'efectes frontera causats per les divisions administratives dins dels mateixos estats (els estats nord-americans, les províncies canadenques o les comunitats autònomes espanyoles per exemple).⁵ Per aquestes raons, l'efecte frontera és un tema controvertit, no del tot ben entès pels economistes i que continua generant un volum considerable de recerca.⁶

Tanmateix, l'existència de l'efecte frontera és un dels principals arguments d'aquells que s'oposen a la independència de Catalunya. Segons ells, la creació d'una frontera política comportaria inevitablement la reducció dels fluxos comercials entre Catalunya i Espanya, amb les pèrdues econòmiques associades, i això fa indesitjable la secessió. Per tal d'avaluar la rellevància d'aquesta mena d'arguments cal precisar les veritables causes de l'efecte frontera perquè sembla evident que les fronteres, ja siguin internacionals o interregionals, *per se*, no afecten el comerç.

Els fluxos comercials poden alterar-se per molts altres factors, possiblement correlacionats amb l'existència de fronteres: les polítiques proteccionistes dels països, les seves diferències culturals, idiomàtiques i de preferències, l'ús de monedes diferents, les infraestructures de transport que donen prioritat a les connexions internes, l'existència de xarxes empresarials o els diferents sistemes legals i de regulació.

Així, la independència de Catalunya podria provocar una reducció dels volums de comerç amb Espanya si aquest

5 Es pot consultar, entre d'altres, Hillberry i Hummels (2008) i Coughlin i Novy (2013).

6 Alguns estudis recents (Dias, 2011, per al cas canadenc, i Llano-Verduras, Minondo i Requena-Silvestre, 2011, per al cas espanyol) fins i tot posen en dubte l'existència de l'efecte frontera.

fet alterés també alguns dels factors que s'han associat a l'existència de l'efecte frontera. Si assumim que l'euro continuarà sent la moneda dels catalans, que aquests no deixaran de parlar l'espanyol de la nit al dia i que les xarxes empresarials construïdes al llarg dels anys no desapareixeran de manera immediata, aleshores és raonable esperar que els patrons de comerç entre tots dos països no experimentaran canvis gaire radicals.

Si pel contrari assumim que el nou Estat català decideix reforçar els seus lligams amb els mercats europeus invertint fortament en noves infraestructures de transport o que, per raons polítiques o emocionals, els consumidors espanyols i catalans modifiquen les seves preferències i tendeixen a discriminar en contra dels productes de l'altre país (participant en boicots de consumidors, per exemple), aleshores les possibles conseqüències de la secessió implicaran la modificació substancial dels patrons de comerç entre tots dos països.

Una de les contribucions més recents a aquest debat és la de Comerford i Rodríguez Mora (2014). Aquest treball examina la magnitud i l'impacte de l'efecte frontera en el context d'un model teòric de comerç internacional estàndard. Un dels seus principals objectius és avaluar els costos econòmics associats als canvis en els patrons de comerç que provocaria la independència de Catalunya, i altres regions europees. El seu punt de partida és l'observació que les economies regionals dins d'un Estat estan més integrades comercialment que els diferents països entre ells, fins i tot en el cas que pertanyin a organitzacions supranacionals com la Unió Europea. A partir d'aquí l'article estima les conseqüències negatives, des del punt de vista del benestar econòmic, de la desintegració comercial que implica la secessió d'un territori. Per fer això els autors calibren els efectes comercials de la frontera ("friccions totals del comerç bilateral", en les seves paraules) i comproven que són molt més grans entre països independents que entre regions d'un mateix país.

A continuació calculen els costos de la independència mitjançant l'exercici contrafactual següent: suposen que Catalunya i Espanya, un cop separades, estan tan comercialment integrades com ho estan avui Portugal i Espanya (cal tenir en compte que Portugal és el soci comercial més proper que té l'economia espanyola). Si aquest fos el cas, els fluxos comercials entre Catalunya i Espanya es reduirien en un 80%. El model prediu que aquest fet ocasionaria una

Una de les raons que pot provocar una reducció de les relacions comercials entre Catalunya i Espanya és la reacció política, fins i tot emocional, que es pugui produir

pèrdua notable, en termes de PIB, per a les economies catalana (9,5%) i espanyola (1,9%).

Els autors duen a terme un exercici similar per al cas d'Escòcia, suposant en aquest cas que els fluxos comercials a llarg termini entre Escòcia i el Regne Unit s'assemblarien als que aquest manté amb Irlanda, i arriben a la conclusió que el cost de la independència per a l'economia escocesa se situaria en un 5,5% del PIB.

El treball de Comerford i Rodríguez Mora (2014), de forma deliberada i explícita, no ens diu res sobre la llargada del període durant el qual s'acabarien materialitzant els efectes que descriu. Aquest és un tema molt important, especialment quan tenim en compte que la pèrdua gradual de PIB s'ha de comparar amb la reducció del dèficit fiscal que es produiria de manera immediata després de la independència. Per oferir un ordre de magnitud de les implicacions d'aquest tema val la pena mencionar l'existència d'un estudi del Govern britànic (HM Government, 2013) que preveu que l'efecte frontera causaria una disminució del PIB del 4% al cap de trenta anys en el cas de la independència d'Escòcia, la qual cosa representaria una pèrdua anual mitjana del 0,13%. Si es consideren també 30 anys el període rellevant en el cas de la independència de Catalunya, les xifres que es deriven del treball de Comerford i Rodríguez Mora (2014) donarien lloc a una pèrdua anual mitjana del 0,33% del PIB català.

D'altra banda, els autors renuncien de manera explícita a un objectiu més ambiciós i complicat, com és explicar amb precisió les causes concretes dels efectes frontera. Les friccions comercials tenen la seva base en multitud de factors (alguns dels quals es mencionen al treball) i la pretensió de l'article és mesurar-les "in the absence of any definitive theory of the full list of explanatory factors, and their relative contribution" (Comerford i Rodríguez Mora, 2014, p. 5). El problema d'aquest enfocament més limitat és que fa que l'exercici contrafactual que planteja pugui semblar arbitrari. A més,

Comerford i Rodríguez Mora (2014) no tenen en compte en el seu exercici que la independència, alhora que podria accentuar alguns factors que contribueixen a l'augment de les friccions comercials entre Catalunya i Espanya, també podria reduir les friccions comercials entre Catalunya i altres països, com per exemple a través d'inversions en infraestructures de transport amb França.

2.2. Independència i boicot

Una de les raons que pot provocar una reducció de les relacions comercials entre Catalunya i Espanya és la reacció política, i fins i tot emocional, que es pugui produir davant d'un conflicte social d'aquesta naturalesa. Hi ha molts exemples històrics (també contemporanis) que demostren que les tensions polítiques poden afectar les relacions econòmiques i, en concret, les decisions dels consumidors. La idea que hi ha darrere és que si s'aconsegueix perjudicar els interessos econòmics de les empreses catalanes, les pressions sobre els líders polítics catalans i els electors seran més grans i els obligaran a renunciar a les seves pretensions (o, en el cas que la independència fos ja un fet consumat, servirà com a mesura de càstig contra una decisió política considerada deslleial).

De crides a boicots d'aquesta mena se n'han produït al llarg dels darrers cent anys, normalment amb un impacte baix o pràcticament nul. Probablement l'episodi de boicot que va tenir un ressò mediàtic més gran es va produir després de l'aprovació del projecte d'Estatut d'autonomia de Catalunya, el 30 de setembre de 2005. Aquest fet i la posterior negociació del text al Congrés espanyol van motivar l'aparició d'algunes crides al boicot de productes catalans, que ràpidament es van centrar en el cava (raó per la qual l'episodi es coneix com a "boicot del cava"). Cuadras Morató i Raya (2015) és un estudi detallat del boicot del cava que va tenir lloc durant aquest període, inclosa una estimació dels seus efectes en el mercat espanyol. El principal resultat és que l'efecte del boicot no va ser significatiu a nivell agregat del mercat espanyol –només en algunes regions espanyoles, com Andalusia, Madrid i València–, mentre que a Catalunya es va produir un efecte contrari: els consumidors van fer un contraboicot. A més, el boicot va tenir una intensitat ràpidament decreixent i la seva durada va ser relativament curta, de manera que es pot considerar que l'any 2007 la situació havia tornat a la normalitat.

Hem argumentat en un altre treball (i no repetirem aquí tots els detalls) que la possibilitat que es pugui produir un

boicot de gran abast contra els productes catalans al mercat espanyol en el cas que es produís la secessió de Catalunya no sembla una amenaça especialment preocupant per a l'economia catalana (vegeu Cuadras Morató i Guinjoan, 2014). Això és perquè tots els estudis existents ens fan pensar que constitueix una eventualitat poc probable, poc efectiva per aconseguir els seus objectius polítics i d'abast molt limitat en el temps i el nombre de productes afectats. No obstant això, a Guinjoan i Cuadras Morató (2011) (vegeu també Cuadras Morató i Guinjoan, 2012, i Antràs i Ventura, 2012) es presenten els resultats d'un exercici de simulació que pretén avaluar el possible impacte d'un boicot als productes catalans. La base estadística de l'exercici és la Taula Input-Output de Catalunya 2005 i la recent aparició de la Taula del 2011 fa especialment oportuna una revisió del nostre treball per adequar-lo a les estadístiques més recents.

3. Càlculs per a l'any 2011

Els càlculs relatius a l'impacte que podria tenir sobre l'economia catalana una reducció dels fluxos comercials entre Catalunya i Espanya els efectuem a partir de les darreres taules input-output per a l'economia catalana, que corresponen a l'any 2011. L'exercici constitueix una actualització de l'exercici que al seu dia vam fer amb les taules del 2005.

3.1. Metodologia

L'objectiu que ens proposem és respondre dues qüestions fonamentals respecte del que succeiria econòmicament en cas d'un boicot comercial del mercat espanyol sobre productes catalans:

1) En quina mesura variarien els intercanvis comercials (exportacions i importacions de béns i de serveis) entre Catalunya i Espanya en funció de les diferents intensitats que pogués adquirir el boicot.

2) Quina incidència tindria un boicot sobre l'activitat productiva a Catalunya mesurada a través del VAB de cada sector productiu.

La metodologia emprada es pot trobar a Cuadras Morató i Guinjoan (2012). En síntesi, està basada en els supòsits següents:

- La independència podria afectar les relacions comercials amb la resta de l'actual Estat espanyol, amb la conseqüència que les exportacions catalanes a Espanya disminuirien.

L'economia catalana és cada cop menys vulnerable a una hipotètica reducció dels intercanvis comercials amb Espanya en haver augmentat la seva internacionalització

- La independència no afectaria les relacions comercials de Catalunya amb els països de la Resta del món.
- Simetria de respostes a un boicot a Catalunya i a Espanya.
- El boicot català generaria una demanda més alta de productes catalans per substituir els productes que abans s'importaven d'Espanya.
- Es donarien dos nivells de boicot diferenciats: el de les empreses i el dels consumidors finals. El boicot de les primeres no seria en cap cas superior al dels segons, per raó de la major racionalitat esperada en els processos de presa de decisions de compra en les empreses.

Sobre aquestes bases el nostre exercici consisteix a comparar l'economia "real" que dibuixen les taules input-output del 2011 amb les economies "simulades" resultants de diferents nivells de boicot d'empreses i de consumidors finals.

Les reduccions de les exportacions catalanes a causa del boicot comportarien una disminució de la producció, del valor afegit i de l'ocupació. En canvi, la substitució d'importacions procedents d'Espanya tindria una contribució en sentit contrari sobre l'economia catalana.

3.2. Els resultats globals⁷

L'exercici de simulació dels diferents nivells de boicot ha permès quantificar quin seria l'impacte sobre el VAB en cada cas. Els resultats per al conjunt de l'economia catalana són els que es presenten al quadre 4.

La intersecció de dos tipus de boicot de boicot (d'empreses i de consumidors) mostra la reducció del VAB català que es produiria en cada cas. Així, si les empreses espanyoles reduïssin les seves compres de matèries primeres, productes intermedis i béns de capital per valor d'un 10% i els consumidors espanyols deixessin de comprar el 20% dels productes catalans que compren ara, l'impacte del boicot es xifraria en una reducció de l'1,7% del VAB a Catalunya, incloent en aquesta xifra el fet que les empreses i els consumidors catalans farien els mateixos nivells de boicot

⁷ Per veure els resultats detallats sectorialment que s'obtenen en un nivell de boicot concret (20% per part de consumidors i 10% per part de les empreses) podeu consultar www.barcelonaeconomia.com/boicot.pdf.

Quadre 4

Impacte del boicot sobre el VAB de l'economia catalana (any 2011)

		Nivell de boicot del consumidor											
		%	0%	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Nivell de boicot de l'empresa	0%	0,0	-0,5	-0,9	-1,4	-1,9	-2,3	-2,8	-3,3	-3,7	-4,2	-4,7	
	10%		-1,2	-1,7	-2,2	-2,6	-3,1	-3,6	-4,0	-4,5	-5,0	-5,5	
	20%			-2,5	-3,0	-3,4	-3,9	-4,4	-4,9	-5,3	-5,8	-6,3	
	30%				-3,8	-4,2	-4,7	-5,2	-5,7	-6,1	-6,6	-7,1	
	40%					-5,1	-5,5	-6,0	-6,5	-7,0	-7,5	-7,9	
	50%						-6,4	-6,9	-7,3	-7,8	-8,3	-8,8	
	60%							-7,7	-8,2	-8,7	-9,2	-9,6	
	70%								-9,1	-9,5	-10,0	-11,4	
	80%									-10,4	-10,9	-11,4	
	90%										-11,8	-12,3	
	100%											-13,2	

Font: Vegeu el text

respecte dels productes espanyols. El quadre és una eina útil per proporcionar una idea de les conseqüències derivades dels diferents escenaris que es podrien donar si la secessió de Catalunya tingués com a conseqüència un boicot d'empreses i de consumidors.

Quan es comparen els resultats que hem obtingut per al 2011 amb els que es van obtenir per al 2005, es comprova que el 2011 l'impacte d'un boicot és, en general, inferior.

El nostre exercici no considera la possibilitat que els empresaris reaccionessin d'alguna manera per intentar col·locar en mercats alternatius els excessos de producció provocats per la disminució de les vendes al mercat espanyol. Com han fet notar Antràs i Ventura (2012) el més probable és que adoptessin estratègies de reducció de preus per donar sortida als seus estocs. Els mateixos autors es refereixen a estudis d'economistes que mostren que, amb una reducció del 25% en el preu, es podrien reduir molt significativament els excessos de producció.⁸

De fet, la reducció de preus necessària per compensar la reducció de vendes al mercat espanyol és el que determina quin és finalment l'impacte del conflicte polític sobre el VAB de l'economia catalana. Adoptant una postura pessimista

podríem suposar que la reducció de preus necessària per donar sortida als productes als mercats internacionals és del 50%. L'aplicació d'una reducció de preus d'aquesta magnitud permetria reduir a la meitat la incidència del boicot. Llavors, el quadre d'impactes vist anteriorment quedaria com es mostra al quadre 5. Si la reducció necessària fos inferior aleshores lògicament l'impacte del boicot també seria menor.

4. Conclusions

La importància del mercat espanyol per a l'economia catalana ha estat tradicionalment un dels arguments econòmics que han esgrimit aquells que s'oposen a la independència de Catalunya. Posar en risc aquesta relació comercial per raons de caire polític podria suposar uns costos inassumibles per a l'economia catalana.

L'objectiu del nostre treball és precisament avaluar, entenem que de manera rigorosa, aquesta mena d'arguments i contribuir a una discussió fonamentada sobre els costos i els beneficis econòmics de la independència de Catalunya des de la perspectiva del comerç entre totes dues zones. La nostra contribució està en gran part continguda als nostres treballs previs sobre el tema, especialment Guinjoan i Cuadras Morató (2011) i Cuadras Morató i Guinjoan (2012) que utilitzen dades procedents de la Taula Input-Output de Catalunya 2005. La disponibilitat de noves dades corresponents a l'any 2011 ens permet veure com han afectat les nostres conclusions

⁸ Vegeu Broda i Weinstein (2006), per exemple.

Quadre 5
Impacte del boicot sobre el VAB de l'economia catalana (any 2011), amb una reducció de preus del 50%

		Nivell de boicot del consumidor										
		0%	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Nivell de boicot de l'empresa	0%	0,0	-0,2	-0,5	-0,7	-0,9	-1,2	-1,4	-1,6	-1,9	-2,1	-2,3
	10%		-0,6	-0,9	-1,1	-1,3	-1,6	-1,8	-2	-2,3	-2,5	-2,7
	20%			-1,2	-1,5	-1,7	-2	-2,2	-2,4	-2,7	-2,9	-3,1
	30%				-1,9	-2,1	-2,4	-2,6	-2,8	-3,1	-3,3	-3,5
	40%					-2,5	-2,8	-3	-3,2	-3,5	-3,7	-4
	50%						-3,2	-3,4	-3,7	-3,9	-4,1	-4,4
	60%							-3,8	-4,1	-4,3	-4,6	-4,8
	70%								-4,5	-4,8	-5	-5,3
	80%									-5,2	-5,5	-5,7
	90%										-5,9	-6,2
	100%											-6,6

Font: Vegeu el text

als importants canvis experimentats per l'economia catalana durant el període.

La contribució que fem amb aquest exercici és una actualització del quadre de reduccions del PIB que comportaria una caiguda dels fluxos comercials entre Catalunya i Espanya. Els valors obtinguts per al 2011 mostren un impacte que, en general, s'ha reduït respecte del que s'havia calculat per al 2005.

I és que, i aquesta és probablement la principal conclusió del nostre treball, l'economia catalana ha continuat reduint la seva dependència del mercat espanyol i, en conseqüència, ha augmentat la seva internacionalització, que ha fet que l'economia catalana sigui cada cop menys vulnerable a una hipotètica reducció dels intercanvis comercials amb Espanya. Si aquest fos un dels efectes econòmics de la independència política, sembla clar que constitueix un risc que, cada cop més, els agents econòmics percebran que té una importància decreixent.

En canvi, és molt probable que cada cop més els agents econòmics catalans facin els seus càlculs econòmics sobre els costos i els beneficis de la independència donant menys importància a les qüestions comercials i tenint molt en compte els aspectes importants en què aquesta podria modificar la capacitat competitiva del país, com per exemple una disposició més alta de recursos per finançar el sector públic o la capacitat de dissenyar una política d'infraestructures racional. ■

Referències:

- Alesina, A.; Spolaore, E.** (2003). *The Size of Nations*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Antràs, P.; Ventura, J.** (2012). *Dos més dos són mil*. Disponible a <http://www.wilson.cat/en/mitjans-escrits/articles-dels-membres/item/216-dos-m%C3%A9s-dos-s%C3%B3n-mil-els-efectes-comercials-de-la-independ%C3%A8ncia.html>.
- Broda, C.; Weinstein, D. E.** (2006). "Globalization and the gains from variety". *Quarterly Journal of Economics*, 121 (2), p. 541-585.
- Comerford, D.; Rodríguez Mora, J. V.** (2014). "Regions are not countries: a new approach to the border effect". *CEPR Discussion Paper*, 9967.
- Comissió d'Economia Catalana del Col·legi d'Economistes de Catalunya** (2014). *Economia de Catalunya (Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència)*. Barcelona: Profit Editorial.
- Coughlin, C. C.; Novy, D.** (2013). "Is the International Border Effect Larger than the Domestic Border Effect? Evidence from US Trade". *CESifoEconomicStudies*, 59 (2), p. 249-276.
- Cuadras Morató, X.; Guinjoan, M.** (2012). "Una aproximació a l'impacte sobre el VAB català de la reducció dels fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya." *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 65, p. 48-59.
- Cuadras Morató, X.; Guinjoan, M.** (2014). "Independència i boicot". A: Comissió d'Economia Catalana del Col·legi d'Economistes de Catalunya. *Economia de Catalunya (Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència)*. Barcelona: Profit Editorial.
- Cuadras Morató, X.; Raya, J. M.** (2015). "Boycott or Buycott?: Internal Politics and Consumer Choices". De propera aparició a *The BE Journal of Economic Analysis and Policy*.
- Dias, D. A.** (2011). "The Border Effect Through the Rearview Mirror: Would the puzzle have existed if today's tools had been used?". Disponible a <http://faculty.las.illinois.edu/ddias/research.html>.
- Guinjoan, M.; Cuadras Morató, X.** (2011). *Sense Espanya (Balanz econòmic de la independència)*. Barcelona: Pòrtic.
- Guinjoan, M.; Cuadras Morató, X.; Puig, M.** (2013). *Com Àustria o Dinamarca (La Catalunya possible)*. Barcelona: Pòrtic.
- Hillberry, R.; Hummels, D.** (2008). "Trade responses to geographic frictions: A decomposition using micro-data". *European Economic Review*, 52 (3), p. 527-550.
- HM Government** (2013). *Scotland analysis: Macroeconomic and fiscal analysis*. London: HM Government.
- Llano-Verduras, C.; Minondo, A.; Requena-Silvente, F.** (2011). "Is the Border Effect an Artefact of Geographical Aggregation?". *The World Economy*, 34 (10), p. 1771-1787.
- Mackay, B.; Stoyanova, V.** (2014). "Business attitudes". A: D. Bell, D. Eiser, K. Beckmann (eds.). *The Economic Consequences of Scottish Independence*. Hamburg: Helmut-Schmidt-Universität/Universität der Bundeswehr Hamburg.
- McCallum, J.** (1995). "National Borders Matter: Canadian-U.S. Regional Trade Patterns". *American Economic Review*, 85 (3), p. 615-623.
- Rose, A.** (2006). "Size really doesn't matter: In search of a national scale effect". *Journal of the Japanese and International Economies*, 20 (4), p. 482-507.